

BROEKX, Pieter J. (Grote-Brogel 7 maart 1881 – Hasselt 3 oktober 1968).

Liep school in Peer aan het Sint-Lambertuscollege, een van de meest vernederlandste scholen van Limburg, en in Hasselt aan het Sint-Jozefscollege. Daar was in de jaren 1898-1900 de Vlaamse lettergilde De Vlaamsche Bloemengaard actief en beleefde de studentenbond de Jonge Klauwaarts een heropluc-

Elckerlyc

REDACTIE EN BUREAU
LANUS GASTHUISSTRAAT, 30
A N T W E R P E N
FOOTBECKENINGHE 42.15-99

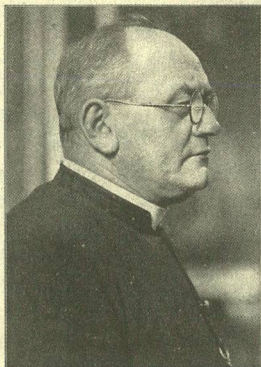
Het weekblad voor ieder

4^e JAARGANG, Nr 29 • 16 JULI 1938 • PRIJS 1,50 Fr.

ABONNEMENTEN:
VOOR 12 MAAND 60 FR., VOOR
6 MAAND 35 FR., 3 MAAND 20 FR.
BUITENLAND 100 + 35 FR.

In dit nummer o. a.

ELCKERLYC: Mgr Senator Broeckx.	blz. 3
Sen. A. VAN COILLIE: Het Economisch en Sociaal Instituut voor den Milieu-stand.	blz. 3
Z. E. P. KAN, JANSSENS: Toewijding aan God.	blz. 4
Kan. Dr. F. FRIMS: De Wording van het Nationaal Bewustzijn in onze Gewesten.	blz. 5
Mozalek.	blz. 7
JUNIOR: Na het Congres van Rex.	blz. 9
ONDER ONS: Vndy Conscience.	blz. 10
SPECTATOR: Binnenlandsch Overzicht.	blz. 11
J. H.: Parlementair Weekoverzicht.	blz. 13
J.: Het Levende Vlaanderen.	blz. 14
CATHOLICUS: Uit het Leven der Kerk.	blz. 15
ELEGAST: Buitenlandsch Overzicht.	blz. 17
L. V. W.: Remonte aux Vrais Regards of Apologie der Essentie.	blz. 20
Gestalten en Geschriften.	blz. 21
Dr. Joh. STÖVE: Het Britsch Imperium.	blz. 25

MONSEIGNEUR SENATOR BROECKX
Huisprelaat van Zijns Heiligheid

Kredietbank
Kap. Fr. 150.000.000

200
VESTIGINGEN

ALLE BANKZAKEN

16. VII. 1938

ELCKERLYC

Pieter J. Broeckx, gehuldigd door Elckerlyc ter gelegenheid van zijn benoeming tot huisprelaat door de paus in 1938. Broeckx was de Vlaamsgezinde voortrekker van de christelijke arbeidersbeweging in Limburg en senator (1921-1953). (AMVC)

ving. Het engagement van Broeckx in de katholieke Vlaamse studentenbeweging dateert echter pas van tijdens zijn priesteropleiding (1900-1905).

Broeckx werd een van de leiders van de Limburgse studentenbeweging. Die kon, zeker na de benoeming van Martinus-Hubertus Rutten tot bisschop (1901), op de steun van de kerkelijke overheid rekenen. Hij vermeed in zijn optreden elk radicalisme. Op de landdag van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS) te Brugge, in april 1904, waar hij de Limburgse Studentenbond vertegenwoordigde, verklaarde hij bijvoorbeeld dat zij nu bond geen standpunt tegenover het wetsvoorstel-Edward Coremans inzake de vernederlandsing van het vrij middelbaar onderwijs wenste in te nemen, onder meer om de kerkelijke overheid niet voor het hoofd te stoten. Toen al was duidelijk dat Broeckx in de eerste plaats katholiek was en daarna pas Vlaamsgezind.

In oktober 1905, dus nog voor zijn priesterwijding in april 1906, werd Broeckx benoemd tot leraar aan het Sint-Jozefscollege in Hasselt. Hij werd onmiddellijk opgenomen in het Vlaamse, intellectuele leven van de stad. Zo was hij actief lid van Het Leesgezelschap van Hasselt, dat hij in 1912 en 1914 zelfs voorzat, en van de plaatselijke afdeling van het Davidsfonds, waar hij liet zich opmerken als een begenadigd spreker.

In Hasselt groeide ook Broeckx' belangstelling voor de sociale kwestie. Onder meer via de Jonge

Klauwaarts kwam hij in contact met het Secretariaat voor Godsdienstige en Maatschappelijke Werken, opgericht in 1901. Broekx ging meer belang hechten aan de katholieke sociale werking in de V.B. en vooral in de Vlaamse studentenbeweging. Hij nam deel aan de sociale studentententoonstellingen van het AKVS en stelde eind 1911 voor de Limburgse Studentenbond dat "Vlaamse beweging en sociale beweging hier bij ons Vlaamse volk één zijn".

Die stelling bleef hij verdedigen, ook toen hij definitief de stap zette naar de sociale beweging. In juni 1913 werd Broekx benoemd tot directeur van het genoemde Secretariaat. Onder zijn impuls groeide het uit tot het centrum van de **christelijke arbeidersbeweging** van de provincie. Vooral na de Eerste Wereldoorlog, in de jaren 1920, bouwde hij het Secretariaat en daarmee ook de beweging uit tot een onmiskenbare, ook politieke, macht.

De eerste naoorlogse realisatie van Broekx was de uitgave van *Ons Limburg*, een algemeen katholiek nieuwsblad. Dat zou pas later, in het midden van de jaren 1920, uitsluitend een bewegingsblad worden. Het programma van het blad, dat voor het eerst verscheen op 24 november 1918 en een uiting was van het democratisch elan van die tijd, was zeer Vlaamsgezind. Het pleitte voor het gebruik van het Nederlands in Vlaanderen in onderwijs, **bestuur, gerecht en leger**. Het was een voorafspiegeling van het zogenaamde **minimumprogramma** dat Frans van Cauwelaert en Julius Hoste (jr.) in december proclameerden.

Ons Limburg werd de spreekbuis van de Limburgse katholieke **flaminganten**, die zich verenigden in de **Katholieke Vlaamsche Bond van Limburg**. Die kreeg in maart 1919 de uitdrukkelijke steun van bisschop Rutten, die in een brief aan Broekx nogmaals wees op de band tussen V.B. en sociale beweging.

Met zijn Vlaams en sociaal engagement 'rolde' Broekx (en met hem het Secretariaat) als het ware automatisch de politiek in, aanvankelijk nog op de achtergrond, maar later, na de hervorming van de Katholieke Associatie in een standenpartij, meer en meer op het voorplan. Dat werd eind 1921 bevestigd door zijn verkiezing tot provinciaal senator, een functie die hij zou blijven waarnemen tot 1953, vanaf 1929 weliswaar als gecoöpteerd senator.

In de Senaat, waarin hij op 16 december 1921 in het Nederlands de eed aflegde, verdedigde hij het minimumprogramma. In de discussie over de ver nederlandse van de Gentse universiteit in 1923 wees hij op het belang van het Nederlandstalig hoger onderwijs om voeling te houden met het volk. Hij ver noemde daarbij de taaltoestanden in de Limburgse mijnen. Desondanks keurde hij het voorstel van minister **Pierre Nolf** goed, zoals het merendeel van zijn Limburgse collega's. De Katholieke Vlaamsche Bond van Limburg was ontgoocheld; haar werking zakte naar een dieptepunt.

De Bond werd in 1927, mede onder impuls van

Broekx, hervormd tot een groepering van "alle leidende Vlaamsch-katholieke elementen op cultureel, economisch, politiek en sociaal gebied". Diverse commissies moesten de toestand van het Nederlands in Limburg onderzoeken. Broekx speelde een rol in de culturele commissie, die onder meer de schrijnende taaltoestanden in de mijnstreek onderzocht. Zij publiceerde, samen met de Katholieke Vlaamsche Schoolbond, de brochure *Een noodkreet tot het vlaamsche volk! De scholen in de Limburgsche Mijnstreek*, die vaak wordt toegeschreven aan Broekx.

Het nieuwe elan van de bond bracht hem echter in Vlaams-nationalistisch vaarwater, wat voor Broekx onaanvaardbaar was. Dat leidde uiteindelijk tot een breuk, die in 1929 ook politiek werd beslecht met de oprichting van de Katholieke Vlaamsche Volkspartij.

Zijn afkeer voor de Vlaams-nationalisten belette niet dat Broekx zich zou blijven inzetten voor de Vlaamse zaak. In het midden van de jaren 1930 was hij bijvoorbeeld actief in de parlementaire Taalgrenskommissie. Onmiddellijk na de oorlog zette hij zich af tegen de heersende "haat- en wraakstemming" en ondertekende hij vele genade-verzoekschriften. In de jaren 1950, toen hij zich meer en meer terugtrok uit het openbare leven, ijverde hij voor de vernederlandsing van de (mijn)industrie in de provincie.

WERKEN: Artikelen in *Ons Limburg*; – 'Het Leesgezelschap 1893-1914', in *Limburgse Bijdragen*, 1953, p. 43-51; – *Een noodkreet tot het vlaamsche volk! De scholen in de Limburgsche Mijnstreek* (Schooljaar 1927-1928), 1928.

LITERATUUR: L. Vints, *P.J. Broekx en de christelijke arbeidersbeweging in Limburg, 1881-1968* (KADOC-Studies, nr. 8, 1989).

ILLUSTRATIE(S), zie: *Limburg*.

LUC VINTS